

SÜDALINNA KULTUURIKESKUSE

PROJEKTALA

PUITTAIMESTIKU HINNANG

R. Vutt 2021

Sulev Järve
Dendro SJ OÜ

2024

Hindamise eesmärk ja metoodika

Töö eesmärgiks oli uuendada südalinna kultuurikeskuse projektalal (joonis 1) 2022. aastal tehtud samalaadset puittaimestiku hinnangut vaid ehitusjärgselt säilivate puittaimede osas. Välitööd tehti augustis 2024. Alusplaanina kasutati maa-ala plaani 1:500.

Joonis 1. Südalinna kultuurikeskuse projektala ulatus (tellija joonis).

Välitööde käigus hinnati uuesti pargi Poe tänava poolses osas, Kuuini tänava ääres ning Emajõe-äärses pargis kasvavad puittaimed. Täpsustati paljude puude väärtusklasse ning mõnede liigilist kuuluvust.

Välitööde tulemuste põhjal koostati puittaimede hindamise tabel (vt lisa 1). Tabelisse märgiti puittaimede liigiline kuuluvus eesti ja ladina keeles, tüve rinnasläbimõõt ning haljastuslik väärtusklass vastavalt EVS 939-3:2020 (Puittaimed haljastuses, osa 3: Ehitusaegne puude kaitse) olevale metoodikale. Märkuste lahtris kirjeldati puu välimust ja seisundit mõjutavaid tegureid ning vajadusel anti soovitusi esmasteks hooldustöödeks (hooldus- või kujunduslõikus, ohtlike tüveharude sidumine). Mitmeharulisel puul, mis harunes madalamalt kui 1,3 m, mõõdeti eraldi kõigi harude rinnasläbimõõt, mis läbimõõdu veerus eraldati „&“ märgiga. Paljude harude puhul märgiti läbimõõtude vahemik. Puude rühmas eri puude eraldamiseks kasutati semikoolonit (;).

Kõik objektid nummerdati ning kanti haljastusplaanile. Lisaks märgiti plaanile puude ja põõsaste võrade suurused (projektsioon maapinnale) nende väärtusklassi tähistava värvilise ringjoonega. Seletuskirjale on lisatud inventeeritud objektide tabel (vt lisa 1) ja uuringuala haljastusplaani. Haljastusplaanil olev puittaimede numeratsioon vastab tabelis olevale.

Väärtusklassid tähendused (EVS 939-3:2020):

I väärtusklass – eriti väärtuslik puu – kindlasti säilitada – joonisel punase värviga.

Dekoratiivse ja/või pikaealise ning haigustele ja kahjuritele vastupidava puuliigi eriti suur ja elujõuline eksemplar. Puu, mis on dendroloogiline haruldus või millel on ajalooline või kultuurilooline väärtus. Looduskaitse all olev puu.

II väärtusklass – väärtuslik puu – üldjuhul säilitada – joonisel sinise värviga.

Dekoratiivne, pikaealine ning mehaanilistest vigastustest, haigustest või kahjuritest kahjustamata (või väikeste kahjustustega) puu. Samuti dekoratiivse, haigus- ning kahjurikindla ja pikaealise puuliigi noor elujõuline eksemplar neile sobivas kasvukohas. Juba kahjustatud eriti väärtuslik puu. Olulise maastikulise ja ökoloogilise tähtsusega puu.

III väärtusklass – oluline puu – võimalusel säilitada – joonisel roheline värviga.

Dekoratiivne puu või pikaealine ning mehaanilistest vigastustest, haigustest või kahjuritest kahjustatud, kuid veel elujõuline (juurdekasvuga) puu. Puu, mis osaleb sel kohal ökoloogiliselt tõhusa haljastuse (nt tänavahaljastuse, metsa rajatud elurajoonis krundi kõrghaljastuse) moodustamisel. Sobivas kasvukohas elustikupuud: jäme surnud puu ja tüügas, mis pakub elupaika lindudele, nahkhiirtele, putukatele, seentele jt.

IV väärtusklass – väheväärtuslik puu – võib eemaldada – joonisel kollase värviga.

Küirekasvuline ja/või lühiealine puu või selliste puude isekülvne või võsundilise tekkega järelkasv, millel on arvestatav ökoloogiline tähtsus (eriti linnatingimustes). Puu, mis kahjustab või tulevikus tõenäoliselt kahjustab väärtuslikumat puud, hoonet või rajatist. Puu, mis on allasurutud seisundis. Oluliselt kahjustunud puu, mis pole ohtlik.

V väärtusklass – likvideeritav puu – tuleb ohustada või eemaldada – joonisel pruuni värviga.

Surnud või tugevalt kahjustunud, inimese elule, tervisele või varale ohtlik puu.

Projektala ülevaade ning puittaimestiku üldandmed

Keskpark (algselt Kodusõja Kangelaste väljak) rajati sõjas purustatud Kaubahoovi ja teiselpool tollaegset Kauba tänavat asunud kvartali asemele pärast varemete koristamist ja ala

tasandamist 1940ndate lõpuaastail kauaaegse Tartu linnaarhitekti Arnold Matteuse juhendamisel. Istikud toodi praeguse Mathieseni pargi alal olnud metsateadlase Andres Mathieseni poolt 1938. a rajatud puukoolist. 1951. a fotol on näha tasane muruala kõnniteede ja värskelt istutatud puukestega (joonis 2), aastaid hiljem hakkavad allee puude võrad juba liituma ning ka hekid ja põõsagrupid on märgatavad (joonis 3).

Joonis 2. Vaade pargile turuhoone katuselt 1951. aastal (foto H. Rips, ERM Fk 1198:3).

Joonis 3. Vaade 1964. aastal Poe tänava maja aknast üle pargi ehitatava kaubamaja poole (foto E. Norman, TMF 494:11).

Pargi muudavad omapäraseks seda neljast küljest ümbritsevad pärnaalleed, mis on Vabaduse puiestee, Uueturu ja Küüni tänava pool kaherealised, Poe tänava servas üherealine. Lisaks läbib

parki peaaegu mööda kunagise Kauba tänava sihti üherealine pärnaallee. Küüni tänava allee on istutatud peamiselt harilikest pärnadest. Hääbunud ja raiatud puude asemele on mitmeid kordi istutatud suurelehist ja läiklehist pärna ning Tartu üks rahvarohkem allee on seetõttu ebaühtlase ilmega. Ülejäänud kolmes küljes kasvavad suurelehistest pärnadest ühtlased ja varjulised puuderead. Murualadele on istutatud erinevat liiki leht- ja okaspuid, põõsagruppe ning hekke. Tähelepanuväärsemad puud on endise kaubahoovi platsi ilmestavad kolm püramiidtamme (nr-d 23, 24 ja 26, joonis 4) ja mitmeharulised ginnala vahtrad (nr-d 19, 25, 27). Kõrvaloleval avaramal pargikvartalil kasvavad silmapaistvad halli sihvaka võraga okaspuud (joonis 5): neli hõbekuuske (nr-d 88, 90, 93 ja 99) ning kaks haljastuses harvaesinevat Engelmanni kuuske (nr-d 94 ja 98). Hiljem on siia istutatud neli alpi seedermandi (nr-d 55, 56, 57 ja 95).

Joonis 4. Väiksema pargikvartali keskel kasvavad kolm sammasja võraga tamme, nendest parempoolne on uuringuala kõige väärtuslikum puu. Nendest vasakul kasvab mitmeharuline ginnala ja tatari vahtra hübriidne isend (foto S. Järve 2022).

Keskparki puistu on praegu ligikaudu 80 aastane. Puud-põõsad on heas ja rahuldavas seisundis, järjepidevalt hooldatud ning dekoratiivsed. Enamus lehtpuudest, v.a Küüni tänaval kasvavad pärnad on alles elukaare esimeses kolmandikus, elujõulised ning valdavalt väärtuslikud ja olulised (II-III väärtusklassis). Küüni tänava pärnaallee vajaks uuendamist koos kasvupinnase väljavahetamisega, et tagada uutele puudele aastakümneteks vajalikud kasvutingimused.

Pargi Poe tänava poolne osa kuulub vanalinna muinsuskaitseala koosseisu.

Joonis 5. Suurem pargikvartal on teedega jagatud sektoriteks, kus kasvavad üksikpuudena halli võraga okaspuud: hõbe- ja Engelmanni kuused (foto S. Järve 2022).

Projektalasene kuulub ka Vabaduse puiestee ja Emajõe vahel olevat ametliku nimeta haljasala. See rajati Keskpargiga samal ajal jõeäärse turuplatsi kohale. Piki toonast Oktoobri puiesteed istutati rida suurelehiseid ja harilikke pärnasid, teine puuderida oli sellega paralleelselt jõeäärse teeraja servas (joonis 6). Turuhoone kõrval olnud ajutise silla juurde istutati grupp hõberemmelgaid.

Joonis 6. Emajõe kaldapealne park 1957. aastal (foto päritolu teadmata).

Praeguseks on jõepoolne puuderida kadunud, lisandunud on grupp hõbekuuski, kaks tamme praeguse suvekohviku kõrvale ning kaks seedermandi. Puud on enamuses väärtuslikud ja olulised (II ja III väärtusklassis), kuid mitu tänavaäärset pärnapuud on saanud vigastusi ilmselt tänava laiendamise tõttu või kõnniteede ehitamisel ja peatselt kuivamas.

Kokkuvõte

Keskpark ja Emajõe kaldapealne haljasala on rajatud parkidena sõjajärgseil aastaid hävinud hoonete ja tänavate asemele. Pargid on kujundatud regulaarstiilis, sirgete teede ja varjuliste alleedega. Pargipuistu on säilinud hästi, olles praegu valdavalt keskealine, elujõuline ning dekoratiivne. Väljavahetamist koos kasvupinnase parandamisega vajaks Küüni tänava ääres kasvav kaherealine pärnaallee.

Arvestades parkide aktiivset kasutamist tuleks puude seisundit hinnata igal aastal, soovitavalt suvekuudel.

Allkirjastatud digitaalselt

Sulev Järve

arborist-konsultant

puittaimede hindaja, tase 5

Dendro SJ OÜ

info@dendro.ee